A KIS HÉJA (*ACCIPITER BREVIPES*) LEGELSŐ VALÓSZÍNŰ ÉS BIZONYÍTOTTNAK TEKINTHETŐ KÖLTÉSEI A DEBRECENI NAGYERDŐN. A Calandrella jelen kötetében olvasható Dudás Miklósnak az e fajt is érintő dolgozata, amelynek apropóján, a vele történő egyeztetés értelmében a teljességre törekvés szándékával magam is közreadom saját – feltételezhetően a madár itteni előfordulásának első dokumentumaiként – megfigyeléseimet. A szóban forgó adatok (amelyek madarász naplómban máig is megtalálhatók) már Debrecenbe költözésemet követően 1955-ben kezdődnek, helyszínük a Nagyerdő és a vele szinte szerves kapcsolatban álló Egyetemi Botanikus Kert (rendszeres tanulóhelyem), amelyek zömét ekkor még vegyesen zárt és ligetes idős tölgyállomány alkotta. A kis héja egy példánya először április 9-én mutatkozott, majd május folyamán gyakran, nemegyszer párban jelentkeztek. Minden esetben észak felől (Auguszta-részlet) érkeztek, május 29-e után azonban csak elvétve, viszont több alkalommal a Botanikus Kertben lévő kis tavat is meglátogatták, ittak és fürödtek benne. A legutolsó észlelésük augusztus 9-én történt, s ritkán hallatott hangjuk alapján faji azonosításuk minden tévedést kizárt. 1956-ban egyetlen esetben került szem elé május 6-án egy példány a Nagyerdő nyugati szélén, azonban folyamatos nyomon követésük és költésük bizonyítása nem volt megoldható (a gimnáziumi érettségi, majd az egyetemi felvételi hosszútávú elfoglaltságának okán). Utólag megismert irodalmi adat (Aradi Cs. 1964. A kis héja nagyerdei /Debrecen/ fészkelése. Aquila 1962-63., 69-70.: 248-249.) alapján ismeretes, hogy 1957. június végén négyfiókás fészekből egy példány a Debreceni Állatkertbe került. Ugyanő 1958-59-ben és 61-ben költési időben észlelte a fajt a területen. 1962-ben három pár fészkeléséről szereztem tudomást idézett szerző részben szóbeli közlései, egy esetben pedig kalauzolása révén. Feltételeztem azonban egy negyedik költést, amelyet általam a Nagyerdő északkeleti részletében talált, teljes bizonyossággal a kis héjának tulajdonítható tojáshéj indokolt. A leletet a tojás tompa részének csaknem fele képezte, nagy, ívelt törésvonalakkal, azaz nem csőrvágás-lyukkal a hossztengelye mentén (varjúfélék általi), vagy kiharapás-nyomokkal valamelyik végén (menyétfélék), s nem volt összerepedezve, zúzódva (leesés) sem. Belső felszíne teljesen tiszta és száraz volt, bennék-maradványok nélkül, azaz minden bizonnyal zavartalan kotlás és kikelés után fészekből elszállításból származott. Színe és rekonstruált mérete hasonlóképpen megfelelt a kis héjáénak, amelynek költéseiről 1963-ban és 1965-ben is értesültem e régióból.

Endes Mihály

Lektori megjegyzés: mivel az Auguszta környékén az 50-es években még erős díszes tarkalepke (*Euphydryas maturna*) populáció élt, a területen középiskolás diákként én is sűrűn mozogtam, a madarakat gyakran láttam május hónapban, de karvalynak véltem. Csak később jöttem rá tévedésemre. (Varga Z.)

JÁTÉKNAK TŰNŐ „KÜZDELEM" KÉKES RÉTIHÉJA (*CIRCUS CYANEUS*) ÉS DOLMÁNYOS VARJÚ (*CORVUS CORNIX*) KÖZÖTT. Nagy-kaproson (Görbeháza) enyhe, napos időben, 2011. november 6-án, pusztagyepen bogarászó 8 fős dolmányos varjú csapat fölé érkezett 1 tojó, illetőleg már megvedlett fiatal kékes rétihéja példány. Utóbbit a varjak egyike felszállva üldözőbe vette, kitérőkkel, emelkedésekkel és bukásokkal tarkított csapongó repüléssel. 10-20 méterenként változott a helyzet, amikor is a ragadozó visszafordulva kezdte kergetni ellenfelét. Eközben olykor szárnyaikkal érintették, megbillentették egymást, s a varjú izgatott magas hangú károgást hallatott. A rétihéja 1-2 perc után egy magasabb fűfoltba leszállt, s a varjú is visszatért társaihoz. 4-5 perc múltán

előbbi újra szárnyra kapott, ezt észrevéve – alaposan feltételezhető, hogy ugyanaz a varjú példány – ismét belekezdett a szemlátomást nem vérre menő „fogócskába”, amelynek a rétihéja magasba emelkedése és elhúzása vetett végett.

Endes Mihály

ADATOK A FATTYÚSZERKŐ (*CHLIDONIAS HYBRIDA*) KÖLTÉS-BIOLÓGIÁJÁHOZ. Hajdúvidtől NY-ra, a Vidi-ér egykori árterén az agrárművelésű löszhátak mélyedésében, 3 hektár felszínű, csapadékvíz táplálta Siteri-lapos nevű területen a faj 35 párból álló telepén 2011. június 23-án az egyik fészekalj a megszokott 3 helyett 4 tojásból állt, amelyek alapszíne és mintázata az összetojás lehetőségét kizárta. A fészkek a tavi káka (*Schoenoplectus lacustris*) madarak által lecsípett és megtördelve összehajtogatott száraiból készültek, egy kivételével, amelynél a pár az ott táplálkozó szürke gémek (*Ardea cinerea*) elhullajtott nagy kézevező tollait mint tartós úszó-lebegő anyagot is beépítette (lásd fotók).

Endes Mihály

Fattyúszerkő (*Chlidonias hybrida*) négytojásos fészekalja. Siteri-lapos (Pród), 2011. 06. 23. (Fotó: Endes M.)

Clutch of Whiskered Tern (*Chlidonias hybrida*) with four eggs. Siteri-lapos marsh (Pród), 23-06-2011. (Photo: M. Endes)